

Martin Persson
Konsult
martin.persson3@trelleborg.se
0760-51 42 25

Bildningsnämnden

Uppföljning av införandet av förbud mot mobiltelefoner under skoltid i Trelleborg

Sammanfattning

Uppföljningen av mobilförbudet 2022 visar att regelefterlevnaden är låg på kommunens högstadieskolor.

Syftet med mobilförbudet att tryggheten och studieron ska öka för eleverna och att fokus ska vara på lärandet har inte uppfyllts.

Konflikter och tjafs mellan personal och elever har ökat vilket medfört försämrad studiero för eleverna och försämrad arbetsmiljö för personalen. Skolledarna har ägnat mycket tid till att genomföra mobilförbudet och se till att det efterlevs. Trots det är regelefterlevnaden låg. Eleverna försöker att komma runt förbudet på olika sätt, de lämnar inte in mobiltelefonen vid skoldagens början i stället göms den och finns med på lektionen. Detta innebär störningar av studieron och en massa tid går åt till diskussioner mellan lärare och elev kring mobilerna. En viktig aspekt är att relationen, den grundläggande i skolan, mellan elev och lärare försämras när läraren får ägna stor del av sin arbetstid åt mobilförbudet. Lärarnas arbetsmiljö har försämrats när en del av deras arbetstid går åt till regelefterlevnaden av mobilförbudet samt dokumentation och kommunikation till vårdnadshavarna om överträdelse av mobilförbudet.

Med de lagändringar som regeringen föreslår, som med all säkerhet kommer att beslutas av riksdagen, är det rektor som äger frågan om mobilförbud eller inte på sin enhet. Varje rektor är enligt skollagen ansvarig för att skolan har ordningsregler där personal och elever har varit delaktiga i framtagandet. Så frågan om det ska vara mobilförbud, totalt eller partiellt, på en skolenhet är en fråga som beslutas av rektorn och dokumenteras i skolans ordningsregler.

Uppföljningens slutsatser är följande.

För det första har mobilförbudet har, trots stora insatser, inte lyckats implementeras fullt ut på Trelleborgs kommuns högstadieskolor. För det andra är frågan om ett mobilförbud, partiellt eller som en helhet, rektors ansvar enligt lagstiftningen och kopplat till skolans ordningsregler. Varje skola är unik och har sina speciella förutsättningar som dessutom skiftar över tid. Utredarens slutsats är att det generella mobilförbudet som gäller under hela skoldagen bör upphävas. Förbudet, även om syftet var gott, innebär för stora nackdelar avseende studieron och

försämrade relationer mellan lärarna och eleverna. Frågan om mobilförbud bör hänvisas till rektors ansvar kopplat till skolans ordningsregler.

Bildningsförvaltningens uppföljning föreligger, och återfinns i tjänsteskrivelsen sid. 3-10.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse – Uppföljning av införandet av förbud mot mobiltelefoner (daterad 2022-03-30)

Protokollsutdrag BIN 2021-05-12 § 79

Tjänsteskrivelse – Utvärdering av införandet av förbud mot mobiltelefoner (daterad 2021-04-19)

Protokollsutdrag BIN 2019-04-10 § 89

Bildningsförvaltningens förslag till beslut

Bildningsnämnden föreslås besluta

att bildningsnämnden har tagit del av och godkänner redovisningen av uppföljning av införandet av förbud mot mobiltelefoner under skoltid i Trelleborg

att upphäva bildningsnämndens beslut fattat 2019-04-10 § 89 om att införa förbud mot mobiltelefoner under skoltid i Trelleborg

att upphävandet av förbud mot mobiltelefoner under skoltid i grundskolan träder i kraft vid starten av höstterminen 2022

att skicka beslutet och tjänsteskrivelse till kommunens rektorer och biträdande rektorer.

Beslutet skickas till

Rektorer

Biträdande rektorer

Bakgrund

Vid sammanträde den 10 april 2019 (BIN 2019-04-10, § 89) beslutade bildningsnämnden, efter ett förslag från Moderaterna och Kristdemokraterna, att införa förbud mot mobiltelefoner under skoltid i Trelleborg. Förvaltningen fick i uppdrag att utforma rutiner som stöd för personalen och förbudet skulle träda i kraft från och med höstterminen 2019.

I Moderaternas och Kristdemokraternas förslag att införa en mobilfri skoltid i Trelleborg kommuns grundskolor kan man läsa:

”Det är många faktorer som påverkar elevernas arbetsmiljö. Trygghet och studiero ska vara prioriterat i Trelleborgs skolor. Mobiltelefoner bidrar i många fall till att distrahera elever under lektionerna och sociala medier har ofta en roll i att trakasserier och mobbning kan utvecklas under skoldagen. Mobiltelefonerna behövs inte i undervisningen då det finns god tillgång till digitala enheter på skolorna...”

Till bildningsnämndens sammanträde den 12 juni 2019 (BIN 2019-06-12, § 128) återkom bildningsförvaltningen med ett informationsärende där bildningsnämnden informerades om att bildningsförvaltningen kommer att reglera mobilförbudet med en text i en ny kommungemensam mall för framtagande av ordningsregler. Nedan text anges under rubriken *IT/mobil-användande*.

Under skoltid råder mobilförbud för elever inom hela grundskolans område. Skoltid innebär elevens hela vistelsetid i skolan. Om mobiltelefon tas med till skolan ska den under skoltid vara avstängd och förvaras utom synhåll. Skolan ansvarar inte för mobiltelefoner som tas med till skolan. Om det föreligger synnerliga skäl kan elever vid enstaka tillfällen tillåtas att använda mobiltelefonen. Detta ska alltid godkännas av elevens mentor eller annan ansvarig.

Förbudet mot mobiltelefoner begränsades till grundskolans verksamhet och har gällt sedan augusti 2019. Under våren 2021 har en utvärdering av den mobilfria skoldagens effekter genomförts.

Vid sammanträde den 12 maj (BIN 2021-05-12, § 79) beslutade bildningsnämnden att bildningsförvaltningen återkommer till bildningsnämnden om ett år med en ny uppföljning av förbudet mot mobiltelefoner under skoltid i Trelleborgs kommuns grundskolor.

Regeringen har den 17 februari 2022 överlämnat en lagrådsremiss ”skolans arbete med trygghet och studiero”. Lagrådsremissen innehåller förslag till ändringar i skollagen (2010:800) och syftar till ökad trygghet och studiero i skolan och i förlängningen högre kunskapsresultat.

Nedan redovisas de ändringsförslag i kap.5 skollagen som gäller mobiltelefoner. Det är viktigt att påpeka att dessa ändringar ännu inte är beslutade av Sveriges riksdag.

”4 a § Vid undervisning får endast sådan användning av mobiltelefoner eller annan elektronisk kommunikationsutrustning förekomma som

1. sker enligt lärarens instruktioner i syfte att främja elevernas utveckling och lärande eller

2. utgöra extra anpassningar eller särskilt stöd enligt 3 kap. skollagen

Om det finns särskilda skäl får dock rektorn eller en lärare tillåta en enskild elev att använda en mobiltelefon eller annan elektronisk kommunikationsutrustning även i andra fall än som avses i första stycket.

4 b §

Rektorn, en lärare eller en handledare som avses i 21 kap. 13 § får omhänderta eller uppdra åt någon annan att omhänderta mobiltelefoner eller annan elektronisk kommunikationsutrustning för att förebygga störningar i undervisningen.

Rektorn eller en lärare får omhänderta mobiltelefoner eller uppdra åt någon annan att omhänderta sådan utrustning även för att förebygga kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a § brottsbalken eller annan kränkande fotografering eller filmning av någon som inför eller efter en idrottslektion befinner sig i ett omklädningsrum en dusch eller annat liknande utrymme.

Rektorn eller en lärare får även i andra liknande situationer eller om det finns särskilda skäl omhänderta eller uppdra åt någon annan att omhänderta mobiltelefoner eller annan elektronisk kommunikationsutrustning för att förebygga sådan fotografering eller filmning som avses i första stycket.

4 c §

Ett föremål som har omhändertagits enligt

- 4 b § första stycket ska återlämnas till eleven senast i samband med att undervisningspasset har avslutats för eleven.
- 4 b § andra stycket ska återlämnas till eleven senast i nära anslutning till att eleven har lämnat utrymmet efter idrottslektionen
- 4 b § tredje stycket ska återlämnas när skälet till omhändertagandet har upphört

4 d §

Utöver vad som anges i 4 b § får en rektor i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet besluta att mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning ska samlas in vid varje skoldags början. I sådana fall ska föremålet återlämnas senast vid varje skoldags slut.

Rektorns beslut får avse högst ett år i taget.

Rektorn eller en lärare får göra undantag från ett beslut som avses i första stycket för sådan användning av mobiltelefoner och annan elektronisk kommunikationsutrustning som avses i 4 a §, eller för en enskild elev om det finns särskilda skäl.

4 e §

Det ska för varje skolenhet finnas skriftliga rutiner för hanteringen av omhändertagande av mobiltelefoner eller annan elektronisk kommunikationsutrustning enligt 4 b-4 d §§. Rektorn beslutar om sådana rutiner.”

Sammanfattning av utvärderingen 2021

Utvärderingen som genomfördes av bildningsförvaltningen 2021 visade att låg- och mellanstadieskolorna var övervägande positiva till införandet av mobilförbud. Flertalet skolor hade redan infört detta förbud. Merparten av skolledarna på låg- och mellanstadiet säger att de inte upplever några nackdelar med mobilförbudet.

Kommunens högstadieskolor hade generellt ett mycket större motstånd visade utvärderingen 2021. Mobilförbudet ledde till konflikter och till att relationerna därmed försämrades mellan personal och elever. Skolledningen och personalen uttryckte även att arbetsbördan i form av dokumentation hade ökat då elever inte efterföljer ordningsreglerna.

Nedan ges några exempel på svar från skolledning och personal på vilka negativa effekter mobilförbudet hade givit:

" Mycket svårt att efterleva förbudet, finns inte personal som kan hantera detta, mycket tidskrävande och skapar frustration bland både personal och elever "

" Fler fysiska och face to face konflikter uppstod. Inget att göra (även om tillgång till rastaktiviteter, utemiljö, pingis, spel finns) ledde till buffligare korridorer och mer stök " ...

" På 7 - 9 hade vi sedan tidigare mobilfria lektioner, men det har varit en stor utmaning att även få mobilfria raster. Mycket tid gick åt till tillsägelser vilket innebar att relationerna mellan lärare och elever blev mer ansträngd... "

" En del av personalen är positiv men de flesta är negativa " ...

" Personalen upplever svårigheter med att upprätthålla mobilförbudet fullt ut under raster. "

" De elever som av olika anledningar har dispens att använda mobilen under raster har upplevt att de fått mer negativ uppmärksamhet från övriga elever. "

" Jag (skolledare) har pratat med många elever som har varit svåra att övertyga när det gäller fördelarna med mobilförbudet på raster. Mobilförbudet på lektioner ser mer än hälften av eleverna positivt på. . "

Eleverna på högstadiet fick fylla i en enkät där de fick lista förbestämda positiva samt negativa effekter de upplevde efter införandet av mobilförbudet.

805 elever av 1398 elever, i åk 7 - 9, svarade på enkäten från samtliga av kommunens högstadieskolor. Svarsfrekvensen var 60 %.

På frågan *vilka fördelar har mobilförbudet fört med sig* kunde man välja mellan ett antal påstående och svaren redovisas i tabellen nedan-

Elevsvar:

Påstående	Antal	Procent
Vi pratar mer med varandra (elev-elev)	331	41,1
Vi hittar på andra aktiviteter tillsammans	145	18
Studieron har blivit bättre	119	14,8
Vi pratar mer med varandra (personal-elev)	108	13,14
Jag rör mig mer	95	11,8
Relationerna till lärarna har blivit bättre	76	9,4
Det har blivit tryggare på skolan	70	8,7
Övrigt (möjlighet att skriva fritext)	151	18,8

Av de som svarade på frågan övrigt har 140 elever uttryckt att mobilförbudet inte har fört med sig några fördelar. Endast några enstaka elever uttryckte andra fördelar än de påståenden som de hade att välja på i enkäten.

På frågan *vilka nackdelar har mobilförbudet fört med sig* valde eleverna mellan följande påståenden och svaren fördelades enligt följande:

Påstående	Antal	Procent
Vi har fler konflikter (personal-elev)	305	37,9
Vi har fler konflikter (elev-elev)	279	34,7
Studieron har blivit sämre	229	28,4
Relationerna till lärarna har blivit sämre	202	25,1
Det har blivit mindre tryggt på skolan	192	23,9
Övrigt (möjlighet att skriva fritext)	209	26

Av de som svarade på frågan övrigt har ca 100 svarat att det har blivit tråkigare på rasterna och att de inte har något att göra på rasterna.

"Vi har absolut ingenting att göra på rasterna. Vi står som spöken o gör ingenting."

Det är också flera som uttrycker att det blir många diskussioner och konflikter på rasterna, både mellan elev-elev och mellan elev-personal.

"Relationen till lärarna har blivit sämre, Tråkigare, lärarna får mer att göra"

Några elever uttryckte en otrygghet då de inte får ha sin mobiltelefon på rasterna.

"Jag mår inte bra."

"Elever som inte har någon att vara med på rasterna kan ha det bättre med en mobil."

"Jag gillar det inte alls för om man inte har någon att vara med på rasten så står man bara där för det är inte så som att man kommer gå fram och börja prata med någon ny bara för man inte har sin mobil utan de blir att man står själv och det känns som att alla kollar på en och man känner sig inte trygg."

Det finns även ett fåtal elever som vill uttrycka att de inte ser några nackdelar med införandet av mobilfri skoldag.

"Jag tycker inte att det är något negativ med den."

"Det har inte inträffat några nackdelar."

"Allt har varit bra sedan dom förbjöd mobilerna."

"Jag älskar mobilförbudet"

Eleverna hade även möjlighet att lägga till något ytterligare som de ville lyfta fram i samband med införandet av mobilfri skoltid. De allra flesta av dem som ville lägga till något ville ytterligare en gång framföra att de vill att mobilförbudet ska tas bort. Det finns dock flera elever som har kommenterat att de vill att man ska kunna ha sina telefoner på rasterna men att de kan lämnas in under lektionstid:

"Ja, jag tycker vi går ha mobilerna på rasterna och behövs det på lektionerna tycker jag att man ska kunna ha den då med."

"Vi borde få ha den på rasterna och att dom sen samlar in mobilerna på lektionerna"

"Jag tycker inte om mobilförbudet, vi lever i ett samhälle där mobilen är en av de viktigaste om inte det viktigaste verktyg vi har. Att ta bort mobilen från ungdomarna gör det bara sämre. Jag kan förstå att de inte ska användas på lektionstid men vi borde få ha dem på rasterna."

Uppföljning

Resultatet av utvärderingen 2021 visade att mobilförbudet inte var något problem på kommunens låg- och mellanstadieskolor eftersom de flesta av dem redan hade infört mobilförbud.

Högstadiet upplevde dock stora problem med mobilförbudet och det gällde både skolläring, personal och elever. Problemen kan sammanfattas i att konflikterna ökade och därmed försämrades relationerna mellan personal och elever vilket påverkade studier negativt. Eleverna upplevde att de inte var delaktiga i beslutet och flertal av dem var kritiska till mobilförbudet, framför allt på att förbudet inkluderade deras lediga tid, rasterna. Att ha mobilförbud på lektionstid kunde eleverna acceptera och de hade också i flera fall varit med att ta fram ordningsregler på skolorna som inkluderade det.

Uppföljningen av mobilförbudet våren 2022 har med utgångspunkt från resultaten i utvärderingen 2021 fokuserat på situationen på kommunens högstadieskolor. Data har hämtats från intervjuer med skollärarna som har ansvar för åk 7 – 9. Utredaren har träffat skollärarna vid tre tillfällen, vid ett av tillfällena var det tre rektorer och vid de andra två tillfällena var det endast en rektor per tillfälle. Syftet med flera intervjutillfällen var att utröna om det fanns skillnader mellan skolorna avseende regelefterlevnad samt om upplevelsen av förbudet bland personal och elever hade förändrats sedan utvärderingen 2021.

Sammanfattning av intervjuerna med skollärarna

Hur är situationen på skolorna nu avseende mobilförbudet i förhållande till de resultat som redovisades i utvärderingen 2021?

Samtliga av kommunens skollärare säger att de inte ser några positiva förändringar sedan utvärderingen 2021, snarare tvärtom. Två av dem säger tydligt att det är "sämre nu än förra året". Gruppen elever som på olika sätt motarbetar och bryter mot mobilförbudet har ökat, enligt flera av skollärarna. En skollärare säger att regelefterlevnaden under pandemin, när den slog till som värst, försämrades eftersom andra frågor prioriterades högre.

Det förekommer fortfarande många konflikter mellan lärare och elever kring mobilförbudet. Relationen mellan läraren och eleven har kontinuerligt försämrats när en stor del av tiden går åt till tjafs och konflikter om mobilen, vilket i sin tur påverkar både studier och lärmiljön negativt. En stor grupp av elever är mer otrygga nu än före mobilförbudet eftersom de använde mobilen dels som verktyg för sin utbildning, schema, läxor, dels för kommunikation med vårdnadshavare.

Undantag från mobilförbudet får visserligen göras enligt ordningsreglerna och det förekommer i relativt hög utsträckning. Flera av skolledarna säger att relationen mellan lärare och elever, ”relationskapitalet”, har försämrats betydligt sedan mobilförbudet infördes.

Hur säkerställer skolan att mobilförbudet efterlevs?

Högstadieskolorna har olika metoder för att verkställa mobilförbudet. Några av skolorna samlar in mobilerna vid skoldagens början och andra har regeln att mobilerna ska vara utom synhåll och avstängda. Med utom synhåll ska förstås i skolväskan eller i skåpet och de får inte tas fram under rasterna eller någon annan tid under skoldagen. På en av högstadieskolorna samlas mobilerna in även om första lektionen är idrott och hälsa. Sedan ska de fraktas till ett uppsamlingsställe och då, säger en rektor, att de dels innebär en extra arbetsbörda för personalen, dels kan innebära åverkan under transporten av mobiltelefonerna. På en annan av högstadieskolorna så samlas mobilerna in på den första teoretiska lektionen under skoldagen.

Ingendera av de två metoderna som tillämpas på kommunens högstadieskolor säkerställer att mobilförbudet efterlevs. En elevgrupp följer beslutet men en stor del av eleverna försöker att komma runt förbudet. Enligt flera av skolledarna har den elevgruppen ökat sedan utvärderingen 2021. På de skolor som har regeln att eleverna ska lämna in mobilen så är det vanligt förekommande att de lämnar in en mobiltelefon och i stället har det med sig en annan på lektionerna där den titt som tätt brummar till när information skickas till mobilen, vilket försämrar studieron och elevernas koncentration. På de skolor som har regeln att de ska vara undanstoppade och avstängda har det blivit något av en ”sport” att undvika upptäckt, vilket får som effekt att lärarna får ägna mycket tid att beivra regelöverträdelser. Flera av skolledarna säger att smygfilmning på lektionstid också har ökat, vilket är en del av ”sporten”, och att filmerna läggs ut på nätet.

Mobilförbudet på lektion och rast?

Som framgått redan av utvärderingen 2021 var det stor skillnad på hur mobilförbudet uppfattas på lektionstid och rast. Skolledare var positiva till ett mobilförbud på lektionstid och det var också infört i samband med besluten om ordningsregler på skolorna. Eleverna accepterade det och förstod motivet bakom ett sådant, att fokus under lektionen skulle vara på lärandet.

Det var att bildningsnämndens mobilförbud gällde under hela skoldagen som var problemet visade utvärderingen 2021. Samma problematik lyfter skolledarna i uppföljningen 2022. Elevernas mobil är en stor del av deras identitet och trygghet. Att inte ha tillgång till mobilen på raster, som de uppfattar som sin egen fria tid, upplevs av eleverna som mycket negativt. Det påverkar deras trygghet, identitet och även deras uppfattning om skolan.

Skolledningen

Samtliga skolledare är lojala mot bildningsnämndens beslut och har lagt ner mycket tid på att beslutet ska gälla och fungera i praktiken. En rektor säger att hen nyligen var ute i samtliga klasser för att kommunicera vikten av att följa beslutet och vilka åtgärder som är aktuella vid regelöverträdelser. ”Vi behöver prata med

eleverna med vad skärm gör med hjärnan...men vi fixar inte mobilförbudet” säger en skolledare. Det är också tydligt, för utredaren, att de som bekymrar skolledarna mest är de försämrade relationerna mellan lärare och elever på grund av allt tjafs kring mobilerna. Detta påverkar skolans kultur negativt och kan också i förlängningen ha en negativ påverkan på undervisningens kvalitet, menar skolledarna.

Personal

Enligt skolledarna så är frustrationen bland personalen stor och arbetsglädjen har fått sig en törn. Stoltheten att arbeta i Trelleborgs kommun bland personalen har minskat enligt skolledarna. Trots att lärarna anser att de gav tydliga signaler i utvärderingen 2021 om ökad arbetsbelastning och sämre relationer med eleverna på grund av alla diskussioner och tjafs om mobilerna så fick det ingen effekt, vilket enligt skolledarna har skadat förtroendet. Det är inte enbart tillsägelser om mobilen på skoltid utan även dokumentation och kommunikation med vårdnadshavarna som tar mycket tid från lärarna, enligt skolledarna.

Lärarnas vistelse ute bland eleverna har också minskat, enligt skolledarna, på grund av att de då oftast får mer arbete med regelefterlevnaden av mobilförbudet. Innan mobilförbudet var lärarna mer ute på raster och spelade spel och byggde relationer med eleverna, men det har minskat i omfattning. ”Relationskapitalet” är försämrat vilket har negativ påverkan på undervisningen, enligt skolledarna.

Eleverna

Eleverna har rätt att vara delaktiga i att ta fram skolans ordningsregler. Det nuvarande skrivningen i lagstiftningen ser ut på följande sätt; ”Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet” (kap.5 § 5 skollagen).

I regeringens proposition ”Skolans arbete med trygghet och studiero” föreslås en ändrad skrivning till följande; ”Ordningsregler ska finnas på varje skolenhet. Ordningsreglerna och hur de följs ska regelbundet följas upp. Orsakerna till uppföljningens resultat ska analyseras. Ordningsreglerna ska utarbetas, följas upp och, vid behov, omarbetas under medverkan av eleverna” (kap.5 § 5 skollagen).

Ett av motiven från lagstiftaren är att elevernas delaktighet innebär ett ägande och därmed bättre förutsättningar för regelefterlevnad.

Innan mobilförbudet hade eleverna varit med att ta fram ordningsregler på samtliga högstadieskolor och lektionstiden var oftast mobilfri. Legitimiteten för skolans ordningsregler var hög, anser flera av skolledarna.

I beslutet om mobilförbud från bildningsnämnden har inte eleverna varit delaktiga. En rektor säger att eleverna har svårt att förstå varför de inte får ha sin mobiltelefon på sin fria tid men accepterar att de inte får användas under lektionstid. ”Elevernas demokratiska rätt har underminerats och dessutom har min legitima makt som rektor undergrävt” säger en annan skolledare. Konsekvensen har blivit att regelefterlevnaden för de andra ordningsreglerna också har minskat bland eleverna säger ytterligare en skolledare.